

תכנית הלימודים החדשה במקצוע תרבות יהודית-ישראלית

נייר עמדה מאת הפורום החילוני

הפורום החילוני מתנגד ליישומה של התכנית החדשה במקצוע תרבות יהודית-ישראלית מן הטעמים הבאים:

טעמים הנובעים ממיקום התכנית בהקשרה

1. תרומה לתהליך ההדחה. מדינת ישראל בכלל ומערכת החינוך בפרט עוברות בימים אלו תהליך פוליטי של הדחה. כל עיסוק מוגבר ביהדות חייב להבחין בהקשר הכללי של תופעת ההדחה. כפי שיפורט למטה, התכנית החדשה תורמת לתהליך הזה על ידי הגברת האתנוצנטריות, ביטול הישראליות בפני היהדות, הקצנת הפרת האיזון בין לימודי העם והעולם, ועל ידי אינדוקטרינציה דתית לגיל הרך.
2. הפרת האיזון בין לימודי עם ללימודי עולם. האיזון שהיה אמור להיות קיים במערכת החינוך הממלכתית בין לימודי עם ללימודי עולם הופר כבר מזמן, למשל במקצועות כמו היסטוריה וספרות. התכנית החדשה מהווה נדבך נוסף המקצין את הפרת האיזון הזו.
3. אתנוצנטריות ערכית. התכנית כוללת לראשונה לימוד ערכי מסודר ושיטתי. אולם, הלימוד הערכי הזה מתבסס כמעט אך ורק על מקורות יהודיים, ומכאן מעביר מסר שלפיו היהדות היא מקור הערכים ומשתמע מכך שערכיות = יהדות ומוסר = יהדות. זו עמדה אתנוצנטרית שמעודדת גזענות.

טעמים הנובעים ממבנה התכנית ותוכנה:

1. ריבוי טקסטים אמוניים. התכנית מכילה פי 2 טקסטים רבניים-אמוניים מאשר טקסטים מודרניים, ובתוכם כמות גדולה של טקסטים אמוניים כמו תפילות ופיוטים, וכן עיסוק בפולחן (בעיקר סביב נושאי השבת והחגים). עמדתנו היא שילד חילוני אמור לדעת על קיומה של אמונה ותפילה, תוך הבנת הקשרה, אבל לא להחשיף באופן בלתי מבוקר לטקסטים המתייחסים לפולחן דתי כפרקטיקה מחייבת או לקיום האל כעובדה.
2. אינדוקטרינציה דתית לגיל הרך. העובדה שרבים מהתפילות, הפיוטים והפולחן הדתי נלמדים בכיתות נמוכות (ובמטרה מוצהרת לצרוב את תודעת הילד הרך, בבחינת "גרסה דינקותא"), מהווים אינדוקטרינציה דתית לילדים. בעינינו אין לעסוק בתפילות ובפיוטים בגיל היסודי והרך.
3. היעדר טקסטים חילוניים-ביקורתיים. התכנית אינה כוללת טקסטים חילוניים ביקורתיים, לדוגמא, כאלו העוסקים בהיעדר קיומו של האל והחופש מעול מצוות, לצד טקסטים המקדשים את הערכים החילוניים שמקורם באדם עצמו (ריבונות האדם, חירות,

שוויון, הומניזם, חשיבה ביקורתית-מדעית, דמוקרטיה...), ובכך מדירה את החילוני מהתרבות וההיסטוריה היהודיים.

4. **היעדר טקסטים לא יהודיים**. היהדות מראשיתה נמצאה ביחסי גומלין עם תרבויות אחרות. היחסים האלו הודרו מהתכנית. יש להחזירם אליה ולהציג כיצד ערכים כלל-אנושיים הבאים לידי ביטוי ביהדות מקבלים שיקוף דומה בתרבויות אחרות וכיצד חגים ופולחנים נוצרו בהשראת, בדיאלוג עם, או תוך התנגדות לחגים ופולחנים זרים, וכיצד יש מקבילות בתרבויות אחרות לכל מה שקיים ביהדות.

5. **ערוב בין ערכים לפולחן ופולקלור**. התכנית אינה מבחינה בין חינוך ערכי, לימוד פולקלור ולימוד פולחן דתי (במסווה של פולקלור). בכך התכנית מעודדת פולחן דתי, ובה בעת מעמידה את הפולקלור והפולחן כשווי ערך ללימוד הערכי. כך נהפכים האתנוצנטריות, הפולחן הדתי, והמסורות העממיות לערכים בפני עצמם.

6. **קיטש דתי**. התכנית מציגה רק את הצד היפה והנעים של היהדות ובכך מציגה תמונה מעוותת שלה. יש לחשוף את הילדים גם לצדדים האפלים של התרבות היהודית ("שפוך חמתך על הגויים", "ברוך שלא עשני אישה" וכו') על מנת לאפשר להם עמדה ביקורתית ראויה על תרבותם.

7. **העדפת הזהות היהודית על זהויות אחרות**. בעוד אנחנו כחילונים רואים את עצמנו כבעלי זהויות רבות ומגוונות: ישראלית, יהודית, חילונית, ציונית, מערבית, מזרח תיכונית, קוסמופוליטית וכו', הרי שהתכנית נותנת עדיפות קיצונית לזהות היהודית תוך צמצום עד דיכוי של הזהויות האחרות, ותוך שהיא מציבה סדר עדיפויות לקוי בעיצוב אישיותם וזהותם של הילדים – ראשית יהודים, אחר כך ישראלים ורק לבסוף בני אדם.

8. **עיוות הישראליות**. הטקסטים מהתרבות העברית-ישראלית שנבחרו נתלים על הטקסטים היהודיים, ועיקר תפקידם להצביע על ההנכחה של הדת והפולקלור היהודיים בתרבות הישראלית. גם אם הנכחה כזו קיימת, היחס הלא פרופורציונלי בין טקסטים שמנכיחים את הדת לאחרים מעוות את הישראליות, ומרדד את עושרה של התרבות העברית על מקורותיה המגוונים. רובם הגדול של הטקסטים הישראלים בולטים ברדידותם האינטלקטואלית אל מול הטקסטים הרבניים/אמוניים.

9. **עיוות ההיסטוריה הציונית/ישראלית**. הציונות והתרבות העברית מוצגות כהמשך ישיר לתרבות היהודית האמונית, המשקף רצף בין התרבויות. אין כל עדות בתכנית על השבר מהיהדות האמונית שעמד בבסיס תנועת ההשכלה ועמד באופן מובהק בלב התנועה הציונית, או על כך שהציונות התפתחה מתוך תנועת ההשכלה. אין גם כל עדות על המקורות הלא יהודיים ששיחקו תפקיד חשוב לא פחות בהתפתחות התרבות העברית והתנועה הציונית.